

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ
РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ
ДРУГИЙ СЕНАТ

у справі за конституційною скаргою Василенка Сергія Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 6 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури“ (щодо гарантій незалежності прокурора)

Київ
1 березня 2023 року
№ 1-р(II)/2023

Справа № 3-5/2022(9/22)

Другий сенат Конституційного Суду України у складі:

Головатий Сергій Петрович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович,
Лемак Василь Васильович,
Мойсик Володимир Романович,
Первомайський Олег Олексійович (доповідач),
Юровська Галина Валентинівна,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційною скаргою Василенка Сергія Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 6 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури“ від 19 вересня 2019 року № 113–IX (Відомості Верховної Ради України, 2019 р., № 42, ст. 238).

Заслухавши суддю-доповідача Первомайського О.О. та дослідивши матеріали справи, зокрема позиції, що їх висловили: Президент України Зеленський В.О., Голова Верховної Ради України Стефанчук Р.О., заступник

Генерального прокурора Вербицький Д.А., директор Тренінгового центру прокурорів України Отрадна О.О.; науковці: Київського національного університету імені Тараса Шевченка – доктор юридичних наук, професор Іншин М.І., доктор юридичних наук, професор Хотинська-Нор О.З., Державного вищого навчального закладу „Ужгородський національний університет“ – доктор юридичних наук, професор Лазур Я.В., кандидат юридичних наук Нечипорук Л.Д., Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – доктор юридичних наук, професор Серета О.Г., кандидат юридичних наук Зіноватна І.В.; а також члени Науково-консультативної ради Конституційного Суду України: доктор юридичних наук, професор Вавженчук С.Я., доктор юридичних наук, професор Москвич Л.М., Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційну скаргу – Василенко С.М. – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) пункту 6 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури“ від 19 вересня 2019 року № 113–ІХ (далі – Закон № 113), згідно з яким:

– «з дня набрання чинності цим Законом усі прокурори Генеральної прокуратури України, регіональних прокуратур, місцевих прокуратур, військових прокуратур вважаються такими, що персонально попереджені у належному порядку про можливе майбутнє звільнення з посади на підставі пункту 9 частини першої статті 51 Закону України „Про прокуратуру“».

Василенко С.М. вважає, що пункт 6 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113 (далі – оспорюваний припис Закону № 113) не

відповідає частині другій статті 3, частині другій статті 6, частині першій статті 8, частині другій статті 19, частинам першій, другій, шостій статті 43, частині другій статті 85 Конституції України.

1.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Василенко С.М. працював в органах прокуратури з 1998 року. Генеральний прокурор наказом від 4 листопада 2019 року № 1335ц (далі – Наказ) звільнив його з посади прокурора другого відділу процесуального керівництва управління процесуального керівництва досудовими розслідуваннями кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованих територіях, Генеральної прокуратури України на підставі пункту 9 частини першої статті 51 Закону України „Про прокуратуру“ від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII (далі – Закон № 1697) 15 листопада 2019 року (на підставі ліквідації чи реорганізації органу прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду, або в разі скорочення кількості прокурорів органу прокуратури).

Наказ видано на підставі статті 9 Закону № 1697 та підпункту 1 пункту 19 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113 (неподання прокурором Генеральної прокуратури України у встановлений строк заяви до Генерального прокурора про переведення до Офісу Генерального прокурора та про намір у зв’язку із цим пройти атестацію).

Василенко С.М. звернувся до Окружного адміністративного суду міста Києва з позовом, у якому просив суд: визнати протиправним та скасувати Наказ; зобов’язати Офіс Генерального прокурора поновити (призначити) позивача на рівнозначну посаду прокурора відділу або адміністративну посаду в Офісі Генерального прокурора; стягнути з Офісу Генерального прокурора (Генеральної прокуратури України) на користь позивача середній заробіток за весь час вимушеного прогулу з 16 листопада 2019 року; допустити негайне

виконання рішення суду в частині поновлення позивача на посаді та стягнення середнього заробітку, що підлягає виплаті, за весь час вимушеного прогулу.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 7 вересня 2020 року у задоволенні адміністративного позову Василенка С.М. відмовив повністю.

Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 26 січня 2021 року апеляційну скаргу Василенка С.М. залишив без задоволення, а рішення Округного адміністративного суду міста Києва від 7 вересня 2020 року – без змін.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду постановою від 29 вересня 2021 року касаційну скаргу Василенка С.М. залишила без задоволення, а зазначені рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду зазначену постанову мотивувала, зокрема, таким:

– „<...> проведення атестації прокурорів було визначено на законодавчому рівні як умова реформування органів прокуратури, що стосувалась зокрема усіх без винятку прокурорів, які мали бажання продовжувати працювати у органах прокуратури“ (пункт 31);

– «неподання прокурором Генеральної прокуратури України, регіональної прокуратури, місцевої прокуратури, військової прокуратури у встановлений строк заяви до Генерального прокурора про переведення до Офісу Генерального прокурора, обласної прокуратури, окружної прокуратури та про намір у зв'язку із цим пройти атестацію в силу вимог пункту 19 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113–ІХ є підставою для звільнення з посади прокурора на підставі пункту 9 частини першої статті 51 Закону України „Про прокуратуру“» (пункт 50).

1.2. У конституційній скарзі Василенко С.М. зазначив, що оспорюваний припис Закону № 113 не відповідає частині другій статті 3, частині другій

статті 6, частині першій статті 8, частині другій статті 19, частинам першій, другій, шостій статті 43, частині другій статті 85 Конституції України з огляду на таке:

– «пункт 6 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113–ІХ у посутньому зв’язку з пунктами 7, 8, 9 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113–ІХ можна тлумачити та застосовувати не лише як повідомлення про можливе майбутнє звільнення, а, водночас, і як пропозицію щодо можливого працевлаштування в органи прокуратури на підставі виконання умов, зазначених у приписах Закону № 113–ІХ. <...> суд або інший суб’єкт правозастосування не мали можливості чітко зрозуміти зміст, передбачити юридичні наслідки дії пункту 6 <...> та поведінку учасника суспільних відносин щодо подальшої реалізації права на працю»;

– „звільнення особи можливе на підставі не закону, а лише індивідуального акта права, повноважень щодо ухвалення якого Верховна Рада України не має. Випадки, коли Верховна Рада України уповноважена звільняти та призначати окремих осіб у спосіб ухвалення індивідуальних актів права, визначені приписами Основного Закону України“;

– оспорюваний припис Закону № 113 у посутньому зв’язку з іншими нормами Закону № 1697 та Закону № 113 не містить домірних (пропорційних) засобів утручання у права суб’єкта права на конституційну скаргу та не враховує вимог низки конституційних приписів щодо змісту і спрямованості діяльності держави, які визначають права і свободи людини та їх гарантії; головного обов’язку держави щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини; обов’язків держави зі створення умов для повної реалізації громадянами права на працю.

1.3. Верховна Рада України надала пояснення стосовно питань, порушених у конституційній скарзі Василенка С.М., указавши, що:

– «правове регулювання трудових відносин працівників прокуратури здійснюється як на основі загального законодавства про працю, так і на підставі норм спеціального статусного Закону України „Про прокуратуру“. Зокрема, стаття 4 вказаного Закону визначає, що „організація та діяльність прокуратури України, статус прокурорів визначаються Конституцією України, цим та іншими законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України“.

Відтак встановлення у прикінцевих та перехідних положеннях Закону № 113–ІХ додаткових тимчасових норм щодо особливих підстав звільнення прокурорів в процесі реформування системи органів прокуратури не свідчить <...> про наявність ознак невідповідності Конституції України»;

– „врегулювавши законом питання щодо порядку попередження прокурорів Генеральної прокуратури України, регіональних прокуратур, місцевих прокуратур, військових прокуратур про наступне звільнення, Верховна Рада України діяла у межах своїх повноважень та на підставі статей 43, 85, 92 Конституції України“;

– «зважаючи на те, що громадянином Василенко С.М. після прийняття Закону № 113–ІХ не було подано заяви про його переведення до Офісу Генерального прокурора та про намір пройти атестацію, Наказом Генерального прокурора від 04.11.2019 № 1335ц його було звільнено з вказаної посади з 15.11.2019 на підставі пункту 9 частини першої статті 51 Закону України „Про прокуратуру“.

Отже, твердження суб’єкта права на конституційну скаргу щодо звільнення на підставі закону, а не індивідуального правового акта, є безпідставними»;

– «у випадку потреби дотримання балансу між необхідністю забезпечення гарантій незалежності прокурорів та об’єктивною потребою у реформуванні всієї системи органів прокуратури „має бути врахований не лише приватний інтерес суб’єкта права на конституційну скаргу, а, в першу чергу, загальносуспільний інтерес у таких працівниках органів прокуратури, які

повністю відповідають критеріям професійної компетентності, доброчесності та професійної етики і яким довіряє громадянське суспільство“»;

– «за своєю правовою природою перехідні положення закону мають тимчасовий характер та вичерпують свою дію після досягнення мети застосування або після завершення строку, визначеного для вчинення таких дій. <...> положення пункту 6 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113–ІХ були повністю реалізовані і на цей час не регулюють правових відносин».

2. Розв’язуючи питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) оспорюваного припису Закону № 113, Конституційний Суд України виходить із такого.

2.1. За Конституцією України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України (стаття 6); органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19).

Приписами пунктів 12, 12¹, 16–21, 26, 35 частини першої статті 85 Конституції України Верховну Раду України наділено повноваженнями щодо призначення на посади та звільнення з посад певних посадових осіб органів державної влади та державних органів. Відповідно до пункту 25 частини першої статті 85 Конституції України Верховна Рада України повноважна надавати згоду на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора; висловлювати недовіру Генеральному прокуророві, що має наслідком його відставку з посади.

Згідно з частиною другою статті 85 Конституції України Верховна Рада України здійснює також інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесено до її відання.

В Україні діє прокуратура, яка здійснює підтримання публічного обвинувачення в суді, організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку, представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом; організація та порядок діяльності прокуратури визначаються законом (частини перша, друга статті 131¹ Конституції України).

2.2. Конституційний Суд України у Рішенні від 27 травня 2009 року № 12-рп/2009 зауважив, що повноваження органів державної влади визначають Конституція і закони України, а Верховної Ради України з питань здійснення державної влади встановлює лише Конституція України (перше речення абзацу другого підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини).

Згідно з юридичною позицією Конституційного Суду України, сформульованою у Рішенні від 26 березня 2020 року № 6-р/2020, „незалежність прокурорів не є прерогативою або наданим привілеєм, а є гарантією справедливого, неупередженого та ефективного здійснення ними своїх повноважень (своєї діяльності)“ (абзац четвертий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини).

Характеризуючи місце й функції прокуратури в системі органів державної влади та статус прокурора за наслідками внесення змін до Конституції України Законом України „Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)“ від 2 червня 2016 року № 1401–VIII (далі – Закон № 1401), Конституційний Суд України у Рішенні від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020 зазначив таке:

– „<...> за новим українським конституційним правопорядком прокуратуру як інститут, що виконує функцію кримінального переслідування, структурно вмонтовано в загальну систему правосуддя. На це вказує, зокрема, стаття 131¹ Конституції України“ (третє, четверте речення абзацу першого підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини);

– «подібність професії прокурора за правилами, що застосовуються до професії судді, має поширюватись і на запровадження механізмів та процедур у питаннях професійної підготовки, оцінювання, призначення, кар'єрного зростання, дисциплінарної відповідальності, звільнення прокурорів тощо. У цьому аспекті Венеційська Комісія зазначала: „Є цілком очевидним, що система, за якої прокурори нарівні з суддями чинять відповідно до найвищих стандартів доброчесності й безсторонності, надає більшого захисту людським правам, ніж система, що покладається лише на суддів“ (Доповідь про європейські стандарти щодо незалежності судової системи: частина II – служба обвинувачення, CDL-AD(2010)040, § 19)» (десяте, одинадцяте речення абзацу другого підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини).

2.3. Відповідно до Рекомендації Rec(2000)19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функцій прокуратури в системі кримінального правосуддя, ухваленої на його 724-му засіданні 6 жовтня 2000 року, держава повинна вжити заходів щодо „забезпечення прокурорам прийнятних умов служби, як-от: винагорода, строк перебування на посаді та, відповідно до їх значущої ролі, пенсія, так само як і принагідний виходу на пенсію вік, і ці умови має бути визначено приписами права“ (підпункт „d“ пункту 5).

У Бордоській декларації „Судді та прокурори в демократичному суспільстві“, що її 8 грудня 2009 року ухвалили спільно Консультативна Рада європейських суддів [Висновок № 12(2009)] і Консультативна Рада європейських прокурорів [Висновок № 4(2009)], зокрема, зазначено: „статус прокурорів має бути гарантовано приписами права якомога вищого рівня,

подібно до того, як це здійснено стосовно суддів“ (§ 6); „для забезпечення незалежного статусу прокурорів потрібне дотримання деяких мінімальних вимог, зокрема: щоб їх позиція та діяльність не були предметом впливу чи втручання з боку будь-якого джерела ззовні самої прокурорської служби; щоб їх призначення, просування по службі, гарантії перебування на посаді, включно з можливістю переведення, здійснювалися лише на підставі закону або за їхньою згодою, а умови оплати праці забезпечувалися законом“ (§ 8).

3. Конституційний Суд України, оцінюючи конституційність оспорюваного припису Закону № 113, керується передусім тим, що конституційний лад в Україні ґрунтується на низці конституційних принципів, зокрема принципах демократії, верховенства права (правовладдя), поділу державної влади.

За статтею 131¹ Конституції України в Україні діє прокуратура, функції якої визначено в цій самій статті.

Конституційний Суд України констатує, що з 30 вересня 2016 року прокуратура інституційно є елементом загальної системи правосуддя, що вимагає від держави забезпечення незалежності прокурора.

Забезпечення державою належних гарантій від незаконного звільнення прокурора, діяльність якого пов'язана з функціонуванням системи правосуддя, є не лише елементом статусу прокурора, а й однією з передумов реалізації конституційного права на судовий захист. Відтак звільнення будь-якого прокурора можливе лише у порядку та на підставах, визначених законом, норми якого мають відповідати вимогам верховенства права (правовладдя), має бути спрямоване на досягнення правомірної (легітимної) мети, а застосовані при звільненні засоби мають бути домірними (пропорційними).

3.1. Конституційний Суд України враховує, що основною метою ухвалення Закону № 113 визначено створення передумов для побудови в Україні системи прокуратури, діяльність якої базується на засадах ефективності, професійності,

незалежності та відповідальності, а спрямування Закону № 113 – запровадження першочергових і, багато в чому, тимчасових заходів, пов'язаних передусім із кадровим перезавантаженням органів прокуратури у спосіб атестації прокурорів, а також надання можливості всім добросовісним кандидатам, які мають належні теоретичні знання та практичні навички, на конкурсних засадах зайняти посаду прокурора у будь-якому органі прокуратури [розділ 2 пояснювальної записки до проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури (реєстр. № 1032)].

Оспорюваний припис Закону № 113 є одним зі складників спеціального порядку звільнення прокурорів для подальшого „кадрового перезавантаження“ органів прокуратури.

Ураховуючи наведене, Конституційний Суд України на підставі Конституції України, юридичних позицій Конституційного Суду України та приписів міжнародних актів права дійшов висновку, що мета ухвалення оспорюваного припису Закону № 113 у цілому є правомірною.

3.2. За Конституцією України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України (стаття 75); „Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти“ (стаття 91); організація та порядок діяльності прокуратури визначаються законом (частина друга статті 131¹).

Основний Закон України містить приписи, що наділяють Верховну Раду України повноваженнями для виконання не лише законодавчої, а й інших функцій: установчої, представницької, контролюючої. Для їх реалізації у Конституції України, зокрема, визначено випадки, в яких Верховну Раду України наділено повноваженнями призначати кандидатів на певні посади публічної влади та/або звільняти з цих посад. Реалізація Верховною Радою України функцій із призначення на посади та/або звільнення з посад можлива лише в конституційний спосіб.

Конституційний Суд України в одному зі своїх рішень, розв'язуючи схожу конституційну проблему, зазначив: „Верховна Рада України шляхом ухвалення законів, що є нормативними актами, не може звільняти окремого працівника або певні категорії працівників та повідомляти їх про можливе майбутнє звільнення. Звільнення особи можливе на підставі не закону, а лише індивідуального акта права, повноважень щодо ухвалення якого Верховна Рада України не має. Випадки, коли Верховна Рада України уповноважена звільняти та призначати окремих осіб у спосіб ухвалення індивідуальних актів права, визначені приписами Основного Закону України“ [абзац четвертий підпункту 5.3 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 21 липня 2021 року № 4-р(II)/2021].

3.3. Згідно з оспорюваним приписом Закону № 113 „з дня набрання чинності цим Законом усі прокурори <...> вважаються такими, що персонально попереджені у належному порядку про можливе майбутнє звільнення з посади <...>“.

Отже, оспорюваний припис Закону № 113 є одним зі складників спеціального порядку звільнення суб'єкта права на конституційну скаргу та інших прокурорів із посад.

Оцінюючи конституційність оспорюваного припису Закону № 113, Конституційний Суд України вважає, що хоча цей припис і не можна вважати індивідуальним актом права, яким Василенка С.М. було звільнено з посади прокурора, він все ж має ознаки акта правозастосування, оскільки в ньому констатовано, що суб'єкт права на конституційну скаргу та всі інші прокурори „з дня набрання чинності цим Законом <...> вважаються такими, що персонально попереджені у належному порядку про можливе майбутнє звільнення з посади“.

3.4. Аналіз конституційних норм у їх посутньому взаємозв'язку, юридичні позиції Конституційного Суду України дають підстави для висновку, що

Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні не є суб'єктом правозастосування та не повноважна ухвалювати акти права або в інший спосіб долучатись до правозастосування у процедурі призначення та звільнення певної особи або групи осіб із посад за винятком випадків, коли за Конституцією України Верховну Раду України наділено відповідними повноваженнями.

З огляду на сучасні інституційне місце прокуратури в загальній системі правосуддя та функції прокурора в механізмі захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина Конституційний Суд України вважає, що дії та рішення органу законодавчої влади мають відповідати конституційним принципам, зокрема принципів поділу державної влади. Тому Верховна Рада України може втручатись в організацію та діяльність органів і посадових осіб загальної системи правосуддя лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що визначені Конституцією України, із урахуванням потреби в дотриманні незалежності прокурора, що є однією з гарантій неупередженого та ефективного здійснення ним своїх повноважень.

Оскільки Конституція України не містить припису, що наділяє Верховну Раду України повноваженням ухвалювати правозастосовні акти у процедурі звільнення Василенка С.М., іншого конкретного прокурора або всіх прокурорів із їхніх посад, зокрема у спосіб персонального попередження прокурора законом про можливе майбутнє звільнення, є підстави вважати, що оспорюваний припис Закону № 113 Верховна Рада України ухвалила за межами своїх конституційних повноважень.

Ураховуючи наведене, Конституційний Суд України дійшов висновку, що оспорюваний припис Закону № 113 є таким, що суперечить статті 6, частині другій статті 19, частині другій статті 85, частині другій статті 131¹ Конституції України.

4. В Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Основного Закону України).

Конституційний Суд України в Рішенні від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020 зазначив, що „однією з вимог принципу верховенства права (правовладдя) є вимога юридичної визначеності (як принцип) < ... >.

Одним зі складових елементів загального принципу юридичної визначеності є вимога (як принцип) передбачності приписів права“ (перше речення абзацу першого, перше речення абзацу другого підпункту 2.1.1 підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини).

4.1. Конституційний Суд України, здійснюючи перевірку конституційності оспорюваного припису Закону № 113, бере до уваги, що Закон № 113 був ухвалений 19 вересня 2019 року та опублікований 24 вересня 2019 року в газеті „Голос України“, що підтверджують загальнодоступні відомості, розміщені на офіційному вебсайті Верховної Ради України.

Відповідно до пункту 1 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113 оспорюваний припис Закону № 113, як і Закон № 113 у цілому, набрав чинності 25 вересня 2019 року, тобто з дня, наступного за днем його опублікування.

Конституційний Суд України у Рішенні від 21 липня 2021 року № 4-р(II)/2021 зауважив, що „доступність учасникам суспільних відносин акта права для ознайомлення не гарантує доступності його змісту, якщо припис такого акта викладений неякісно, зокрема нечітко або суперечливо“ (абзац перший підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини).

Отже, оспорюваний припис Закону № 113 мав не лише бути доступним для учасників суспільних відносин, а також відповідати принципів верховенства права (правовладдя), зокрема такому складнику цього принципу, як юридична визначеність, що полягає, з-поміж іншого, в чіткості та зрозумілості норм права,

передбачності їх змісту та можливих наслідків застосування або іншої форми реалізації цих норм права.

У цьому аспекті Конституційний Суд України також зважає на практику Європейського суду з прав людини, який зазначив, що акти права мають бути доступні для осіб, яких вони стосуються, та сформульовані достатньо чітко для того, щоб надати цим особам можливість (отримавши за потреби відповідну пораду) передбачати тією мірою, що є допустимою за конкретних обставин, наслідки, які може спричинити конкретна дія [див., наприклад, рішення у справах *The Sunday Times v. the United Kingdom (№ 1)* від 26 квітня 1979 року (заява № 6538/74), § 49, Series A № 30; *Rekvenyi v. Hungary* [ВП] від 20 травня 1999 року (заява № 25390/94), § 34, ECHR 1999-III; *Rotaru v. Romania* [ВП] від 4 травня 2000 року (заява № 28341/95), § 55, ECHR 2000-V; *Maestri v. Italy* [ВП] від 17 лютого 2004 року (заява № 39748/98), § 30, ECHR 2004-I] [рішення у справі *Веренцов проти України / Vyarentsov v. Ukraine* від 11 квітня 2013 року (заява № 20372/11), § 52].

4.2. Оцінюючи юридичну визначеність оспорюваного припису Закону № 113, Конституційний Суд України бере до уваги, що його слід застосовувати в посутньому зв'язку з приписами пунктів 7 та 19 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113 (у редакції, що була чинною на момент виникнення спірних правовідносин), відповідно до яких:

– „Прокурори, які на день набрання чинності цим Законом займають посади прокурорів у Генеральній прокуратурі України, регіональних прокуратурах, місцевих прокуратурах, військових прокуратурах, можуть бути переведені на посаду прокурора в Офісі Генерального прокурора, обласних прокуратурах, окружних прокуратурах лише у разі успішного проходження ними атестації, яка проводиться у порядку, передбаченому цим розділом“ (абзац перший пункту 7);

– «Прокурори, які на день набрання чинності цим Законом займають посади у Генеральній прокуратурі України, регіональних прокуратурах, місцевих

прокуратурах, військових прокуратурах, звільняються Генеральним прокурором, керівником регіональної (обласної) прокуратури з посади прокурора на підставі пункту 9 частини першої статті 51 Закону України „Про прокуратуру“ за умови настання однієї із наступних підстав:

1) неподання прокурором Генеральної прокуратури України, регіональної прокуратури, місцевої прокуратури, військової прокуратури у встановлений строк заяви до Генерального прокурора про переведення до Офісу Генерального прокурора, обласної прокуратури, окружної прокуратури та про намір у зв'язку із цим пройти атестацію» (абзаци перший, другий пункту 19).

Отже, абзац перший пункту 7 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113 установлює процедуру працевлаштування прокурорів на посади в Офісі Генерального прокурора, обласних прокуратурах, окружних прокуратурах та вказує на наявність посад, що можуть бути заміщені особами, яких повідомляють „про можливе майбутнє звільнення з посади“.

Водночас в абзацах першому, другому пункту 19 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113 визначено, що прокурорів звільняють із посади прокурора на підставі пункту 9 частини першої статті 51 Закону № 1697 за умови „неподання <...> у встановлений строк заяви до Генерального прокурора про переведення до Офісу Генерального прокурора, обласної прокуратури, окружної прокуратури та про намір у зв'язку із цим пройти атестацію“.

Отже, оспорюваний припис Закону № 113 у посутньому зв'язку з окремими приписами пунктів 7 та 19 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 113 можна тлумачити та застосовувати і як повідомлення про можливе майбутнє звільнення суб'єкта права на конституційну скаргу та будь-якого іншого прокурора з посади, і як пропозицію щодо можливого подальшого працевлаштування будь-якого прокурора на посаду в Офіс Генерального прокурора, обласну або окружну прокуратуру на підставі відповідної заяви про переведення та про намір у зв'язку з цим пройти атестацію.

Унаслідок чого використання в оспорюваному приписі Закону № 113 слів „можливе майбутнє звільнення“ призвело до суперечливості його змісту, оскільки суб'єкт права на конституційну скаргу та будь-який інший прокурор із моменту набрання чинності (25 вересня 2019 року) оспорюваним приписом Закону № 113 могли вважати, що цей припис є або повідомленням про наступне неминуче звільнення з посади прокурора, або, з огляду на використання у ньому слів „можливе“ та „майбутнє“, що звільнення в подальшому могло бути не застосоване та розраховувати за певних умов на подальше перебування на посаді прокурора.

Отже, суб'єкт права на конституційну скаргу та будь-який інший прокурор, на яких було поширено дію оспорюваного припису Закону № 113, не мали можливості чітко зрозуміти зміст, передбачити юридичні наслідки його застосування та спланувати свої подальші дії.

4.3. Оцінюючи на конституційність оспорюваний припис Закону № 113, Конституційний Суд України також ураховує використання у ньому слів „персонально попереджені“ без указівки на персональні дані Василенка С.М. або іншого прокурора, якого попереджають „про можливе майбутнє звільнення з посади“.

Конституційний Суд України зважає на застосування у законах та інших нормативних актах знеособлених (деперсоналізованих) приписів, адресатами яких є всі учасники суспільних відносин, тобто „усі та кожен“ або чітко визначені особи, зокрема всі прокурори Генеральної прокуратури України, регіональних прокуратур, місцевих прокуратур, військових прокуратур. Подібне знеособлення приписів є притаманним нормативним актам права.

Проте оспорюваний припис Закону № 113 містить як окремі ознаки акта правозастосування, тобто індивідуального акта права, адресованого прокуророві, якого попереджають „про можливе майбутнє звільнення з посади“, так і ознаки знеособленого нормативного припису, що не містить жодних персональних даних.

4.4. Сукупність наведених міркувань дає Конституційному Суду України підстави для висновку, що оспорюваний припис Закону № 113 не відповідає конституційному принципіві верховенства права в аспекті вимоги юридичної визначеності, унаслідок чого цей припис не можна вважати „правом“ у державі, керованій верховенством права (правовладдям).

Ураховуючи наведене, Конституційний Суд України дійшов висновку, що оспорюваний припис Закону № 113 суперечить частині першій статті 8 Основного Закону України.

5. За Конституцією України матеріальну чи моральну шкоду, завдану фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, держава відшкодовує в установленому законом порядку (частина третя статті 152).

Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово наголошував на потребі забезпечення державою дієвості цього конституційного припису та практичної реалізації права фізичних та юридичних осіб приватного права на відшкодування завданої їм шкоди актами і діями, що визнані неконституційними [рішення від 7 жовтня 2009 року № 25-рп/2009, від 7 квітня 2021 року № 1-р(II)/2021, від 21 липня 2021 року № 4-р(II)/2021].

З огляду на наведене особа, якій завдано матеріальної та моральної шкоди внаслідок застосування оспорюваного припису Закону № 113, має право на її відшкодування у разі визнання оспорюваного припису Закону № 113 неконституційним.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 151¹, 151², 152, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 36, 65, 67, 74, 84, 88, 89, 91, 92, 94 Закону України „Про Конституційний Суд України“

Конституційний Суд України**у х в а л и в:**

1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), пункт 6 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури“ від 19 вересня 2019 року № 113–ІХ.

2. Пункт 6 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури“ від 19 вересня 2019 року № 113–ІХ, визнаний неконституційним, втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов’язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України“.

**ДРУГИЙ СЕНАТ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**